

Tilsyn Fænøsund Friskole 2015-2016

Som tilsynsførende på Fænøsund Friskole er det min opgave at føre tilsyn med

- Elevernes standpunkt i dansk, regning/matematik og engelsk.
- At skolens samlede undervisningstilbud, ud fra en helhedsvurdering, står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen.
- At vurdere, om skolen forbereder eleverne til at leve i et samfund med frihed og folkestyre.
- At undervisningssproget er dansk.

(Bekendtgørelse om valg af tilsynsførende ved friskoler og private grundskoler)

Udgangspunktet for vurderingen er standpunktet for eleverne som helhed, samt undervisningen generelt, og ikke den enkelte elevs standpunkt.

- Jeg har i skoleåret 2015-2016 besøgt skolen torsdag den 24. september, hvor jeg mødtes med skoleleder Dorte Rud Jager Moubøe og aftalte fokus for tilsynet, samt afklarede forventninger til samarbejdet. Jeg foretog tilsynet torsdag den 5. november 2015 og mandag den 25. januar 2016, hvor jeg overværede undervisningen i 1.kl, 3.kl, 4.kl, 6.kl, 7.kl, 8.kl og 9.kl.
- I år har jeg i samråd med skolelederen og bestyrelsen valgt at fokusere på de naturvidenskabelige fag, fysik, geografi, biologi og natur/teknik, samt dansk, matematik og engelsk. Sammen med ledelsen er der udarbejdet en plan for tilsynet. Inden besøget har lærerne sendt korte beskrivelser af den planlagte undervisning sat i relation til fagplanen for faget. Desuden har jeg haft adgang og læst alle årsplanerne for de respektive fag og klasser. Efter timerne har jeg haft samtaler med de pågældende lærere.
- Jeg har været optaget af, hvordan der skabes en rød tråd i arbejdet med de naturvidenskabelige fag, så eleverne oplever en sammenhæng mellem natur/teknik i de mindre klasser og biologi, geografi, fysik og kemi i overbygningen. Både i emner, arbejdsmetoder, tænkning og kobling mellem praksis og teori. Desuden har jeg undersøgt, hvordan undervisningen overleveres i den enkelte klasse, så viden om det indlærte for eksempel ikke forsvinder i forbindelse med lærerskifte. Efter hvert tilsyn har jeg haft møde med skolelederen, hvor vi har drøftet dagens observationer, som jeg også har videreformidlet til den enkelte lærer. På møderne har vi desuden drøftet skolens evalueringsplan og årets undersøgelse af elevernes undervisningsmiljø. Begge dele findes på skolens hjemmeside. Vi har også drøftet hvordan skolen håndterer elevernes fravær.

Fagligt indhold og arbejdsformer

Naturfag 4.kl

Faget har i forbindelse med den nye folkeskolereform ændret navn fra Natur&Teknik til Natur&Teknologi. Fænøsund Friskole følger stadig den "gamle" læseplan for Natur&Teknik, men arbejder på at indarbejde den nye læseplan i faget til næste skoleår.

Den nye fagplan foretager stadig den samme klasseopdeling som den gamle, men laver en forenkling af trinforløbene og fokuserer på *undersøgelse* – Eleven kan gennemføre enkle undersøgelser på baggrund af egne forventninger, *modellering* - eleven kan anvende modeller med stigende abstraktionsgrad, *perspektivering* - eleven kan relatere natur og teknologi til andre kontekster og *kommunikation* - eleven kan beskrive enkle naturfaglige og teknologiske problemstillinger.

Der er ro i klassen ved timens begyndelse, hvor sidste times teori om dræn bliver repeteret. Eleverne svarer grundigt og præcist. Både drenge og piger deltager i repetitionen, og eleverne supplerer hinandens svar og er sikre i deres *perspektivering*. F.eks. svarer en elev, hvad der sker, hvis vandet ikke ledes væk fra markerne: "Kornet går i stykker" og en anden elev supplerer med: "Det rådner." Alle eleverne har læst om emnet, og de bruger bogen til at underbygge deres pointer. Alle elever har bogen med og fremme. Klassen skal lave et forsøg om dræn og der stilles relevante spørgsmål til konstruktionen af læreren, så eleverne er nødt til at forstå forsøget og udførelsen. Derefter udleveres alle forsøgets materialer til eleverne. Der arbejdes i 4-mandsgrupper med ro og koncentration, alle ved, hvordan de skal lave deres model. Eleverne går udenfor, fylder deres mælkekartoner med sand og forsøget gennemføres. Der sker en opsamling, læreren stiller hele tiden spørgsmål, prøver at inddrage teori fra bogen og tidligere timer. Der gennemføres nu forskellige nye forsøg og eleverne vælger nu selv, hvad de vil *undersøge* på baggrund af det tidligere forsøg: Hvad sker, hvis drænrøret tages ud og stikkes ind igen? Eleverne tænker sig selv frem til forskellige løsninger som underbygges. De opmuntres også til selv at afprøve nye hypoteser og der sker en livlig *kommunikation*. Hvad er forskellen på sand og jords evne til at holde på vand eller evne til at rense beskidt vand. Hele forsøget er en *modellering*, hvor eleverne bruger en naturtro model og de lever op til kravene om stigende abstraktionsgrad, ved at inddrage vandrensning, og skifte forskellige variabler ud. F.eks. sand og jord.

Der samles hele tiden op, gribes tilbage – f.eks. på et tidligere emne om åer, der kommer forklaringer og eleverne opmuntres til at komme med hypoteser og forklaringer. Eleverne har let ved alle kompetencemål og både drenge og piger byder livligt ind.

Natur&teknik 6.kl

Da klassen kommer ind i Fysiklokalet er der 4 bakker med ting fra træer. På elevintra er der nogle beskrivelser af otte træer fra Skov- og Naturstyrelsen, som eleverne skal læse. Derefter skal de navngive tingene fra bakken vha. teksten.

Der snakkes og arbejdes stille. De opfordres til at sætte ord på forskellene og på at finde detaljer som de kan huske. At lærer f.eks. mister sine nåle om vinteren ifht. gran og fyr, og at deres kogler er i tætte bundter og bløde. Opdagelserne skrives ned i deres arbejdsbog.

Naturfag 7.kl

Dagens emne er drivhuseffekt, og en elev gennemgår dagens lektie for resten af klassen ved at benytte smartboardet. Bagefter samles der op, og elever kommer med mange gode forklaringer og bud på drivhuseffekten og konsekvenserne.

Klassen skal arbejde med olieudvinding, og læreren gennemgår hvordan olie dannes i undergrunden, hvilken form råolie har, samt hvordan og hvor det forarbejdes, og til hvad.

Læreren har et stort overblik og der spørges meget til emnet. Af og til besvares et spørgsmål med et andet, og der henvises til tidligere teori, og elever hjælpes til selv at finde mulige forklaringer. Selv om spørgelysten er stor kommer klassen ikke på noget vildspor. På smartboardet viser en video etableringen af et nyt oliefelt. Den afbrydes af og til med spørgsmål til klassen.

Derefter arbejder klassen med atlasarbejde i en arbejdsbog, hvor de skal aflæse energiformer/kilder på et Europakort. De arbejder selvstændigt og interesseret. Læreren går rundt, hjælper og opmuntrer. Lektien til næste time skrives ind i elevintra.

Med hensyn til Fagene Naturfag og Natur&Teknik kan tilsynet samlet konkludere, at fagene lever op til Nye fælles mål på fornem vis, selv om fagplanen formelt ikke er indarbejdet i skolens undervisning.

Fysik 9.kl

Kompetenceområderne undersøgelse, modellering, perspektivering og kommunikation går igen i faget fysik. Klassen er delt op i grupper á 3-4 og temaet for timen er metaller, som i fagplanen går under navnet, stof og stofkredsløb.

Undersøgelse: Eleverne har selv stillet forsøgene op efter en instruktionstegning. De skal forberede forskellige metaller, f.eks. slibe lak af en kobbertråd, så den bedre går i forbindelse med væsken.

Kommunikation: Eleverne har let ved at forklare hvorfor de gør som de gør, hvad formålet med forsøget er og hvad de forventer at se. Samtidig laver hver gruppe optagelser med deres smartphone, hvor de viser forsøget og mundtligt forklarer hvad de laver og hvad man ser. Der arbejdes i gruppen med at formulere, hvad der skal siges. De opfordres af læreren til at stille spørgsmål til optagelsen, så den elev der kommenterer, udfordres til at komme med yderligere forklaring. Efter timen samles der op på, hvad de har fundet ud af og hvad de er blevet klogere på. Når jeg spørger eleverne, har de let ved at forklare, hvad de er i færd med og bruger både fagudtryk som organisk, uorganisk, tungmetaller og basisk. På tavlen kan de forklare kemiske processer med rette anvendelse af relevante forkortelser. Videoerne bliver gemt og delt mellem gruppens medlemmer, så de senere kan bruges til f.eks. afgangsprøven i fysik.

Modellering: Da et forsøg ikke lykkedes i en gruppe, går de i gang med at lede efter fejkilder. En gruppe har ikke slebet lakken af kobbertråden, ved en anden gruppe har de ikke rengjort reagensglasset tilstrækkeligt. De undersøger altså hvorfor der ikke er overensstemmelse mellem teori og praksis. Nogle gange gør de det af egen kraft, andre gange spørger læreren hvad årsagerne kan være.

Perspektivering: Læreren doserer sin kontakt til grupperne, nogle steder hjælpes, andre steder udfordres og skubbes de. Efter forsøgene ryddes der op, klassen samles derefter og spørges hvad de har lært. 10 elever markerer og siger hvad de har lært, mange forskellige ting nævnes og det er tydeligt, at den sidste times teoretiske arbejde nu sættes i et større perspektiv, fordi eleverne nu kan forklare hvad der skete og hvorfor. De giver også selv udtryk for, at forsøgene har været stærkt medvirkende til øget forståelse.

På et tidspunkt stiger lydniveauet, fordi eleverne er meget optagede af hvad der sker, læreren ringer en enkelt gang med klokken, og der bliver ro.

På baggrund af den overværede undervisning, samt læsning af årsplanerne for faget, kan jeg konkludere at fysikundervisningen lever op til de nye fælles mål.

Matematik 9.kl

Matematik har også gennemgået en ændring i fagplanen i lighed med Natur&teknologi, og der er også her sket en ensartethed i de overordnede emner: Problembehandling, modellering, ræsonnement og tankegang, repræsentation og symbolbehandling, kommunikation og hjælpemidler.

Problembehandling: Problemregning er et af emnerne, både for at lade eleverne afprøve formen, så de er forberedte til afgangsprøverne, men også for at lade eleverne prøve at anvende det lærte til at løse realistiske opgaver, som igen er et udtryk for modellering: Når man bruger matematik til at beskrive og forstå virkeligheden og regne på problemer fra virkeligheden.

Læreren er syg på min tilsynsdag, og klassen arbejder selvstændigt med et opgavesæt, hvor der både er elementer af færdighedsregning og problemregning. Jeg kommer midt i modulet, eleverne sidder 2x2 og snakker om opgaverne. Der bruges både fagudtryk og der samtales om mulige løsningsforslag. Der er en mærkbar optagethed og selvstændighed. En elev kan ikke huske, hvad kvadrattal er, men i stedet for at spørge sidekammeraten, går hun ind på www.matematikkfessor.dk, hvor hun får det forklaret med lyd (via høretelefoner) og levende billeder. Bagefter løser hun opgaven. Eleverne arbejder koncentreret, når et bord mangler viden, de har spurgt hinanden og søgt på relevante hjemmesider, spørges et andet bord, ikke efter svaret, men efter fremgangsmåden. Det er altså udtryk for både **ræsonnement og tankegang**, og **kommunikation og hjælpemidler**. En af tankerne bag problemregning er, at eleverne ikke får at vide, hvilke formler og redskaber de skal bruge, for at løse et givent problem. Succesen afhænger af, at eleverne evner **repræsentation og symbolbehandling**, at kunne bruge de rette formler til de rette udregninger. Da jeg går rundt i klassen, ser det ud til at være tilfældet.

En matematiklærer fra naboklassen kommer ind, svarer på enkelte spørgsmål, ser at alt er som det skal være og forlader så klassen. Der er ikke nogen mobiltelefoner fremme på bordene, der er heller ikke nogen fane med facebooksider åbne på deres bærbare computere.

Matematik 7.kl

De samme ting gør sig også gældende i den næste klasse. Klassen sidder i 4-mandsgrupper. Læreren introducerer arbejdet med geometri, som også er en del af indholdet i læseplanen for faget. Eleverne skal arbejde med et kompendium, som findes på elevintra. Den interaktive tavle bruges, der er ro i klassen og eleverne er opmærksomme. Til materialet er der også her små tutorials, hvor de enkelte dele forklares. I matematiksystemet er der lagt op til, at eleverne bruger en logbog, som de fleste af eleverne dog ikke bruger.

Der har været udfordringer med skiftet fra 6.kl til 7.kl, især pga. at skiftet i lærebogssystemet, som lægger op til mere mundtlig matematik. Udfordringen er hvordan matematik bruges og forstås, så det ikke kun er en abstrakt ting. Eleverne bruger også her matematikfessor, der er en rød tråd som hjælpemiddel i overbygningen. Det bruges også som træningsdel, der er selvrettende og læreren kan følge med, om eleverne har lavet det, hvor mange rigtige og hvilke opgavetyper eleverne har vanskeligheder med. Eleverne hjælper hinanden, der er ro og der læses koncentreret i kompendiet. Enkelte har hånden op og får hurtig hjælp.

Matematik 1.kl

Eleverne er klar ved timens start, de har deres bøger klar og der er ro. Læreren fremstår tydelig og klar. Nogle elever sidder på stole, andre på bordene, men de forstyrrer ikke hinanden. Det er tydeligt, at der arbejdes med indarbejde gode arbejdsvaner. I gennemgangen af opgaven inddrages eleverne, de bliver spurgt, udfordres på hvordan man kan løse opgaven. Eleverne forklarer det højt, ikke kun løsningen, men også hvordan. Der er flere bud på, hvordan en opgave løses. De opfordres også til at bruge forskellige hjælpemidler, f.eks. mønter. Børnene er meget sikre mht. tallene, deres værdi og de skrives rigtigt. Nogle elever skal have hjælp, og nogle er meget hurtige, det ser ud til, at eleverne ved hvordan de skal håndtere deres udfordringer og alvorlige flaskehalse undgås. Efter noget tid med arbejde i deres bøger, samles der op og lektien til næste time forklares. Derefter skal de arbejde i værksteder. Den ene halvdel af opgaverne er kendt, og eleverne går parvis med deres materiale ud i fællesområderne. Læreren tager den anden halvdel og præsenterer dem for noget nyt. Alle materialerne ligger klar sammen med en skreven forklaring, hvis de ikke kan huske, hvad de skal lave. Eleverne arbejder roligt videre.

Jeg kan samlet konkludere, at matematikundervisningen på Fænøsund friskole lever op til de nye fælles mål.

Engelsk 9.kl

Mundtligt skal eleven kunne deltage i længere, spontane samtaler og argumentere for egne synspunkter på engelsk. Eleverne skal efter 9.kl kunne beherske lytning, samtale, præsentation, holde et sprogligt fokus, gøre brug af kommunikations- og sproglæringsstrategier. Klassen har i løbet af skoleåret fået en ny engelsklærer og vedkommende har arbejdet videre med årsplanen og enkelte steder suppleret med eget materiale. Klassen har haft tid til at forberede dramatiseringer, læreren taler engelsk til klassen og de får 15 minutter til at forberede sig i grupperne.

Hver dramagrube har en fokusgruppe, som skal kommentere og evaluere. Eleverne taler frit i længere sætninger, der anvendes humor og der er høj grammatisk korrekthed. Når der gives respons foregår det på engelsk, og der spekuleres ikke længe over, hvad der skal siges. Kritikken er meget konstruktiv og går på både indhold og form. At alle i en gruppe f.eks. ikke taler lige meget. Resten af klassen deltager også med supplerende kommentarer. Læreren deltager på lige fod, og korrigerer enkelte elever, hvis de laver for graverende grammatiske fejl. Ikke alle dramatiseringer er af lige høj kvalitet, ofte er der tale om, at kun enkelte elever taler og oftest efter manuskript. Efter præsentationerne bedes eleverne om at vurdere øvelsen. Eleverne er meget konstruktive i deres kritik, som foregår på engelsk. At grupperne f.eks. er for store, nogle ville hellere arbejde med noget skriftligt. Det interessante er, at der foregår masser af god kommunikation på engelsk uden at eleverne selv tænker over, at de er midt i en læringsituation. Det er ægte kommunikation med argumenter og eleverne forholder sig til faget og er ganske ambitiøse på egne og hinandens vegne.

De lever fuldt op til formålet med engelsk, uden at de sikkert selv er klar over det, fordi de bruger fremmedsproget uden at tænke over, at det er et fremmedsprog, men i de 45 minutter jeg overværer beherskes lytning, fordi de er nødt til at forholde sig til hinandens argumenter, som foregår i en samtale. De bruger præsentation til både dramatisering og til at give respons. Igennem diskussionen holder de et sprogligt fokus, og de gør brug af sprogstrategier, når de f.eks. mangler et ord, eller skal forklare synspunkter så overbevisende som muligt, og uden at gentage en klassekammerat ordret.

Engelskundervisningen lever op til de nye fælles mål.

Dansk i 8.kl

Klassen skulle forberede en lang morgensang, som varer 45 minutter og er en fast del af ugens fælles program. I dansk har klassen arbejdet med 70'erne, og dette skal også afspejles i morgensangen. Der foregår mange overvejelser omkring sangvalget, både personlige og faglige. F.eks. Barndommens land: "Det er en sang, der passer godt til aldersgruppen, og er den ikke fra 70'erne?" Eller Vi er ikke rigtig voksne, vi er ikke rigtig børn: "Den passer godt til os, og den er fra 78!"

Derefter arbejdes der med grammatik, og Cooperative Learning bruges til at skabe variation og aktiv elevlæring. Eleverne kender metoden, og efterhånden som de skifter partnere og spørger efter de forskellige latinske udtryks betydning husker de dem. Der er høj elevaktivitet med udgangspunkt i tidligere lært stof. Når man mangler en makker, rækker man hånden i vejret. Der arbejdes med opgaven, og i evalueringen af opgaven giver eleverne udtryk for, at det er godt med variation og bevægelse.

Klassen arbejder med nogle tekster fra 70'erne, tre elever har glemt bogen. Teksten er Kim Larsens Blip Båt. De har arbejdet med teksten i sidste time og i små grupper præsenteres tolkninger. Under opsamlingen finder klassen ud af, at der er forskel på jeg-personen og digteren. Eleverne inddrages og også dem, der ikke markerer sig. De evner at sætte teksten ind i en tidskontekst ved at bruge et google-docs dokument med tidstypiske ting. De går derefter på jagt efter yderligere 70'er ting. Alle eleverne har en bærbar computer til hjælp, og efter opsamlingen får eleverne lektier for. To af eleverne har ansvaret for at skrive det ind på elevintra. En ny elev ved ikke hvordan det gøres, og hurtigt melder en anden sig til at hjælpe. Tilsynet kan konkludere, at danskundervisningen lever op til de nye fælles mål.

Læringsmiljøet på Fænøsund Friskole

Lærernes autoritet er tydelig, uden at den skal tydeliggøres. Undervisning er varieret, både lærere og elever underviser klassen. Bevægelse inddrages, hvor det synes naturligt og det er med til at skabe variation og sikre et højt energiniveau. Eleverne er aktive, og har indarbejdet nogle gode arbejds- og studievaner, så f.eks. gruppearbejde lykkes, takket være et tydeligt formål og indhold. Lærerne er altid omkring eleverne, og har blik for, hvor der enten skal skubbes eller trækkes. Eleverne forekommer selvstændige, ansvarlige og påtager sig for det meste et ansvar for en ordentlig gennemførelse af undervisningen. Lærernes årsplaner viser både et fagligt højt niveau, ambitioner på egne og elevernes vegne og en tydelig plan med tydelige referencer til fagplanerne. Overdragelsen af fagene hjælpes af årsplaner, relativt få lærere i fagene og at de har en tydelig faglig profil og stolthed. Eleverne bliver hørt og medinddraget i planlægning og evalueringen af undervisningen, og det er mit klare indtryk, at eleverne føler sig både hørt og set.

Det psykiske miljø

Overalt er jeg blevet mødt af glade børn, som altid har været informeret om min ankomst til morgensangen. De ansatte har også taget godt i mod mig og været imødekommende mht. at dele deres planer med mig, og afsætte tid til samtaler om deres undervisning. Der serveres morgenkaffe før morgensangen, og her blev jeg også modtaget venligt og imødekommende af forældrene. Der er i det hele taget en behagelig tone mellem alle, eleverne imellem, de ansatte og mellem ansatte og børn. Der er en let stemning med en tilpas dosis humor. Eleverne taler ordentligt til hinanden, lærere og gæster, og hvis det skulle smutte en gang, bliver det med det samme påtalt.

Det fysiske miljø

Klassernes indretning udstråler en egen æstetik. Der er både gjort noget ud af, at skabe indbydende rammer, men der er også faglige husketejning, udsagn – selv på toiletterne, som understøtter læringen. Der er gode stole og borde, selv om stolene kan synes lidt høje i 1.kl.

IT

Eleverne bruger bærbare i de ældste klasser, jeg oplevede kun i en enkelt klasse, at der var nogle elever med mobiltelefoner fremme, men det blev påtalt af læreren, og jeg så det ikke gentage sig. Et classesæt af Ipads bruges, hvor det er hensigtsmæssigt. Smartboards anvendes ligeledes, ofte sammen med eLevintra, hvor eleverne enten kan læse deres lektier, eller finde tekster, der anvendes i undervisningen. IT inddrages som et naturligt element i alle fag, både til informationssøgning, filmproduktion, lydoptagelser, præsentation, meddelelsesforum til f.eks. lektielæsning og arkiv for tekster og hjælpemidler. Både lærere og elever fremstår som kompetente og bevidste brugere.

Samlet vurdering

Jeg har i mine tilsynsbesøg på Fænøsund Friskole mødt fagligt kompetente og engagerede lærere, der leverede veltilrettelagt undervisning af meget høj kvalitet. Jeg har oplevet et velfungerende skolemiljø, hvor der tages hånd om den enkelte, uden at miste overblikket over fællesskabet. Lærerne møder den enkelte elev med en positiv forventning, og det er min klare opfattelse, at de på bedste vis rustes til at klare livet – både i og udenfor skolen.

Jeg kan derfor konkludere, at

- elevernes standpunkt i dansk, regning/matematik og engelsk på alle måder står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen.
- skolens naturvidenskabelige fag på alle måder står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen.
- skolens samlede undervisningstilbud, ud fra en helhedsvurdering, står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen.
- skolen forbereder eleverne til at leve i et samfund med frihed og folkestyre.
- undervisningssproget er dansk.
- der er en rød tråd i arbejdet med de naturvidenskabelige fag, både i arbejdsmetoder, tænkning og kobling mellem teori og praksis.
- brugen af årsplaner med angivelse af temaer og emner med tydelige henvisninger til de respektive fagplaner, hjælper lærerne til at holde de faglige mål for øje. Desuden er det en stor hjælp til nye lærere eller i forbindelse med lærerskifte i klasserne.
- IT bruges meget varieret, bevidst og sikkert, og anvendes som et relevant hjælpemiddel, hvor det skønnes at være til fordel for undervisningen.

Odense den 13.april 2016

Ved tilsynsførende Bent Hansen